

Nr 171.

Av herr **Bagge** och herr **Johansson, Johan Bernhard**, *angående skärpning av skattestrecket för kommunal rösträtt m. m.*

Principiellt borde det icke kunna bli föremål för delade meningar, att endast de medborgare, vilka samvetsgrant uppfylla sina plikter gentemot det allmänna, till fullo skola komma i åtnjutande av de rättigheter, som samhället erbjuder sina medlemmar. Den, som väl kan men icke vill taga del i den gemensamma tungan, kan icke anses hava gjort sig förtjänt av rätten att direkt eller indirekt deltaga i skötseln av det allmänna. För oss har det alltid framstått som ett oeftergivligt krav, att det måste finnas en sådan reciprocitet mellan samhällsliga skyldigheter och rättigheter. Som ett minimikrav måste detta gälla den kommunala förvaltningen, som så gott som uteslutande bygger på utdebiterade skatter.

Att upprätthålla skattepliktens principer är i våra dagar desto nödvändigare, som de kommunala utgifterna alltjämt visa en avgjord tendens till stegring. Denna tendens gör det nödvändigt att den kommunala förvaltningen kännetecknas av den djupaste ansvarskänsla i fråga om det allmännas medel och att blott de, vilka uppfylla sin skatteplikt, skola anses kvalificerade att direkt eller indirekt deltaga i beslut, vilka för den enskilde leda till ekonomiska konsekvenser. Den uppsåtliga skatteskokaren, en tyvärr ännu icke alltför sällsynt företelse, förverkar genom sin brist på känsla för den kommunala allmänandans själv rätten till inflytande på de kommunala angelägenheterna. De principer om fullgjord avgiftsplikt som villkor för medlemskap, vilka enskilda föreningar — enligt vad det säges även fackföreningarna — uppställa, måste vara om någonstädes tillämpliga i en sådan samfällighet, som en kommun, vilken i så många hänseenden bestämmer över människorna. Från denna utgångspunkt te sig svårigheterna att finna en rättvis och billig lösning av skattestrecketsfrågan av mer praktisk än teoretisk principiell natur.

Det råder intet tvivel om att den lagstiftning i detta ämne, som blev resultatet av författningsuppställningen vid 1918 års urtima riksdag, ej kan betraktas som tillfredsställande för det allmänna rättsmedvetandet, vilket kanske bäst bevisas av de ständigt återkommande motionerna i

denna fråga. Det nuvarande ettåriga skattestrecket, vilket erhållit sin nuvarande normering i (§ 11 mom. d) av lagen om kommunalstyrelse på landet av den 6 juni 1930 men som i huvudsak härrör från 1918 års lagstiftning, motsvarar ingalunda det krav man ställer på den svenske medborgaren i hans förhållande till det allmänna. De omständigheter, under vilka denna bestämmelse tillkom, giva anledning förmoda att dess tillblivelse varit betydligt förhastad och är att tillskriva mer politisk än saklig prövning.

Den hittillsvarande ordningen, enligt vilken för kommunal rösträtt fordras att skatteplikten fullgjorts blott för ett av de tre senaste åren, kan ej betraktas som ett fullgott ordentlighetsstreck, när den gör skattebetalningen till undantag i stället för regel. Tidigare har från vårt håll därför framförts kravet att skattepliktsvillkoret skulle förändras så, att två års gäldade utskylder stadgades som betingelse och skattebetalningen därmed gjordes till regel i stället för undantag. Emellertid har det mot denna schematiska regel invänts från håll, där man i övrigt stått sympatisk till tanken på en skärpning av skattevillkoren, att en sådan regel ej tillåte att göra någon åtskillnad mellan försumliga och oförskyllda skattesolkare. Önskan om att finna en sådan lösning, som kan åtskilja dem, som trots vilja att göra rätt för sig till följd av olyckliga omständigheter icke kunnat fullgöra sina skyldigheter, måste i och för sig anses synnerligen behjärtansvärd. Att den hittills ej realiserats har haft sin grund i uppfattningen, att ett sådant förfarings sätt erbjöde alltför stora svårigheter att göra alla rättvisa och alltför stora risker för godtycke. Då det emellertid visat sig omöjligt att vinna en riksdagsmajoritet för en skärpning enligt den schematiska linjen och då det diskretionära förfarandet, därest det låter sig genomföra, i princip måste ställas framom en mekanisk regel, vilja vi för att möjliggöra ett positivt riksdagsbeslut från riksdagens sida härmed framställa ett förslag i anslutning till det senare alternativet. Vi erinra härvid om, att från bondeförbundets sida en motion i samma riktning väcktes vid 1930 års riksdag.

Vårt syftemål är således att vinna en skärpning av den kommunala rösträttscensus, samtidigt som ett försök göres att lagligen reglera de fall, då oförskylld skatteoförmåga kan anses vara för handen av natur att ej böra medföra diskvalifikation i rösträttshänseende. Om ett effektivt sätt att kunna företa en gallring kan införas, följer därav att någon anledning ej längre föreligger att generellt medge någon begränsad »skattesolkarrätt». I princip måste därvid uppställas kravet att skatten skall vara erlagd för de tre senaste åren.

Vid fastställandet av undantagsreglerna måste det eftertraktas att i möjligaste mån i lag uppställa objektiva regler att lända de prövande organen till efterrättelse. Såsom typfall av omständigheter, vilka efter

skedd kommunal utdebitering kunna medföra oförmåga att erlægga skattebeloppet, kunna i första hand nämnas långvarig sjukdom och oförvårdad flerårig arbetslöshet} utan någon mera inkomstbringande sysselsättning vid offentliga arbeten. Utom dessa fall torde det även finnas andra slag av ekonomiska missöden, till vilka den av dem träffade ej heller kan betraktas såsom uppsåtligen skyldig. Det borde icke vara omöjligt att, samtidigt som det kommunala skattestrecket höjes till treårigt, tillgodose de ovannämnda kategoriernas förklarliga önskan att få bibehålla kommunal rösrätt.

Den Alexanderssonska kommittén, som under världskriget hade att utreda skatteplikten, ställde sig på sin tid ganska tveksam till möjligheten att kunna åvägabringa en tillfredsställande materiell bevisföring beträffande orsaken till den resterande skattskyldigheten, då den ansåg att några för denna diskretionära prövning lämpliga organ icke funnes. Kommittén tillrådde ej heller skapandet av några nya.

Man ställer sig emellertid den frågan, huruvida det dock icke funnes möjligheter att genom vissa nu existerande organ kunna konstatera de förhållanden, som trots utebliven skattebetalning enligt vad ovan anförts böra medföra kommunal rösträtt. Som ett huvudrekvisit för en sådan diskretionär prövning bör under alla förhållanden uppställas den fordran, att den ifrågavarande myndigheten i alla avseenden måste vara kompetent att kunna bedöma de skatteresterandes såväl ekonomiska som allmänt sociala läge, då en sådan kännedom är förutsättning för att ett rättvist ståndpunktstagande skall kunna ske.

Enligt 1930 års kommunallagar äga kommunalstämma och kommunalfullmäktige respektive rådstuga och stadsfullmäktige, där verkligt ömmande omständigheter föreligga, med tvåtredjedels majoritet besluta om efterskänkande av oguldna kommunalutskylder. Då detta efterskänkande författningsenligt blott får grunda sig på vetskapen om den skattskyldiges absoluta oförmåga att betala och att denna oförmåga icke kan betraktas såsom av honom uppsåtligen vållad, vill det synas som om det vore lämpligt att låta denna avkortning av skatt gälla som erlagd skatt och eo ipso medföra, så långt det ankommer på ifrågavarande år, bibehållandet av rösträtten. Ifrågasättas borde dock att såsom minimivillkor för rösträtt uppställa som hittills att skatt erlagts för ett år av tre. Särskilt i mindre kommuner torde de kommunala organens sammansättning borga för att de beslut, som i detta avseende fattas, komma att grunda sig på en ingående kännedom om den skattskyldiges ekonomiska förhållanden och de orsaker, som efter debiteringen av utskyldsbeloppet medfört oförmåga att betala. Då för ett sådant beslut kvalificerad majoritet är erforderlig, torde därmed undanröjas de starkaste farhågorna för att denna dispensrätt komme att leda till politiskt missbruk. I den mån lagen skulle ge tydliga anvisningar om de

fall, då dylika dispenser kunna ges, finnes i besvärsrätten ytterligare en garanti för minoriteten mot övergrepp från majoriteten; för att förhindra att alltför många dylika besvärsmål skulle tynga de administrativa organens övriga arbete, kunde det övervägas att stadga att målen i sista instans avdömdes av konungens befallningshavande.

Det vore vidare lämpligt att ett sådan beslut »ex officio» meddelades de myndigheter, vilka enligt § 6 kommunal vallag av den 6 juni 1930 äro skyldiga upprätta röstlängd, i och för införande i densamma. Genom den granskning av röstlängden, vilken äger rum genom respektive valnämnder, kunde sedan slutgiltigt konstateras att det i ärendet förefarits riktigt.

För tydlighetens skull vilja vi tillägga, att vi förutsätta att villkoret för att en sådan avkortning skall upptas till behandling är en personlig ansökan från den skattepliktige. Vidare borde det tydligt inskräpas, att stämman ej fick avgöra dylikt ärende utan att det vederbörligen prövats av något beredningsorgan som däröver avgivit yttrande. Självklart är att avskrivning av skatt i rösträttshänseende ej skulle medföra samma verkan som avkortning. Vad beträffar rösträtten vid de kommunala valen i Stockholm, torde med iakttagande av de specialbestämmelser, som gälla för denna stad, en särskild reglering i detta hänseende vara nödvändig. För huvudstaden vore det tänkbart att stadskollegiet med samma kvalificerade majoritet som i övriga städers fullmäktige finge definitivt besluta efter beredning av ansökningarna genom en särskild delegation.

Genom att skapa en syntes mellan kravet på plikten gentemot det allmänna och det rättmätiga hänsynstagandet till mindre lyckligt lottade medborgares ömmande omständigheter torde genom en rättslig reglering av ovan skisserad art en lösning av den kommunala rösträttsfrågan vara tänkbar. Det treåriga utskyldsstreet kompletterat av de kommunala organens diskretionära prövningsrätt borde vara en framkomlig väg och i vart fall att föredraga framför de nuvarande alltför släpphänta bestämmelserna.

I detta sammanhang synes det vara lämpligt fästa uppmärksamheten på ett par med det kommunala utskyldsstreet samhörande frågor.

Det finnes naturligen rent principiellt sett ingen grundväsentlig skillnad på rätten att rösta vid kommunala val och behörigheten att mottaga mandat till kommunala förtroendeposter. Skärper man rösträtten, bör i konsekvens därmed även valbarhetscensus bliva strängare. Då genom den nya lagen av år 1935 om kommunalstyrelse i Stockholm valbarhetscensus skärptes så att för behörighet att innehava stadsfullmäktigepost och vissa andra kommunala uppdrag fordras tre års erlagda utskylder, finnes naturligen ingen orsak, varför icke denna bestämmelse skall utsträckas att gälla för landet i övrigt. Även om det förhåller

sig så som motståndarna till valbarhetscensus skärpning gärna framhålla — att partierna draga försorg om att deras förtroendemän fullgöra sina kommunala skatteförpliktelser — utgör detta intet skäl, varför inte denna elementära ordentlighetsprincip skulle få plats i lagstiftningen.

Även riksdagen har tidigare tagit ställning till denna fråga. På grund av väckta motioner och vad som anfördes i konstitutionsutskottet anhöll riksdagen i en skrivelse 1934 att Kungl. Maj:t efter verkställd allsidig utredning av frågan om skärpt kommunalt utskyldsstreck såsom villkor för valbarhet och behörighet till kommunala förtroendeuppdrag måtte för 1935 års riksdag framlägga förslag till lagbestämmelser i ämnet. Oss veterligen har emellertid ingen åtgärd till verkställande av en sådan utredning vidtagits. Regeringens ovillighet att göra något i saken bör icke hindra en sannolik riksdagsmajoritet att påyrka, att regeringen lojalt tillmötesgår denna utsträckning av Stockholmsstadgandena till landet i övrigt. Därvid bör tillses att dessa bli tillämpliga även för ledamöter i olika nämnder och styrelser samt ej blott för primärkommunernas förvaltningar utan även för andra samfälligheter.

När man strävar efter att träffa den uppsåtliga skatteskokaren, kan man ej förbigå frågan om falskdeklaranternas rösträtt. Denna grupp ådagalägger en ansvarslöshet ifråga om sin plikt som lojal samhällsmedlem, vilken är fullt jämförlig med de försumliga skatteskokarnas och i många fall kan vara mera graverande. I händelse förslaget om skärpning av skatte- och valbarhetsstrecket på ovan angivet sätt vinner riksdagens anslutning, vore det önskvärt att samtidigt därmed undersöktes frågan om motsvarande diskvalifikation av dem, som medvetet lämna oriktiga uppgifter om sin ekonomiska ställning och därmed om sin förmåga som skatteobjekt. Naturligtvis kan det härvid ej bli tal om alla dem, som fått sina deklARATIONER förändrade av taxeringsmyndigheterna. därför att de begripligt nog ej kunnat fatta innebörden av deklara-tionsformulärets föga lättolkade anvisningar. Det borde övervägas att fastställa sådana bestämmelser att åtminstone de, som genom lagakraftägande dom fällt för falskdeklaration, diskvalificerades från rätten att rösta vid efterföljande kommunala val liksom från rätten att innehava kommunala förtroendeposter. Då det framskymtat att man på regeringshåll umgås med planer på att upphäva de allmänna påföljdsbestämmelserna, kan det i detta sammanhang vara lämpligt att påminna om denna kategori, vars lagbrott är av natur att bära beläggas med på-följd i ovannämnda avseenden.

Slutligen vilja vi fästa uppmärksamheten på att de nuvarande skatte-strecksbestämmelserna ej torde verka med full effektivitet, trots att de blott uppställa ett års fullgjord skatteplikt. Någon noggrann kontroll torde ej utövas över att personer, som flytta från en kommun till en annan, verkligen uppfylla de nuvarande lindriga rösträttsvillkoren. Ofta

torde därför det nuvarande skattestrecket blott vara liktydigt med ett skattestreck för de i kommunen bofasta. Behovet av en bättre interkommunal kontroll, anordnad på det ena eller andra viset, bleve ännu starkare framträdande, om skatteplikten skärptes i enlighet med ovanstående riktlinjer.

Skulle den av oss begärda utredningen komma till stånd, torde det få ankomma på denna att ange, huruvida här önskade bestämmelser angående skatteplikt och skatteförsumlighet borde, särskilt då med tanke på fastställande i lag av olika grunder för rätt för kommunerna att medge avkortning, sammanföras i en enhetlig lag eller om ifrågavarande bestämmelser alltjämt borde införas i olika kommunala lagar.

I anslutning till vad vi anført få vi sålunda hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en samtidig utredning dels angående skärpning av skattestrecket för kommunal rösträtt, varvid dock undantag från skattevillkoren borde göras för vissa oförskyllt skatteförsumliga, dels angående en skärpning av bestämmelserna av skatteplikt som valbarhetscensus för samtliga förtroendemän i de kommunala samfälligheterna, dels angående förlust av rösträtt och valbarhet i fall av flagrant falskdeklaration, samt

att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen skyndsammast framlägga de förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Stockholm den 23 januari 1936.

Gösta Bagge.

J. B. Johansson.
